

Streszczenie

Ruchome portrety. Studium o współczesnym polskim biograficznym filmie dokumentalnym

słowa kluczowe: kino, film, dokumentalistyka, film dokumentalny, dokument polski, biografia filmowa, film biograficzny, biografia dokumentalna, genologia filmowa, gatunek filmowy, gatunkowość, biografizm

Praca doktorska poświęcona jest współczesnemu biograficznemu filmowi dokumentalnemu. Kategoria ta rozpatrywana jest przez autora szeroko przede wszystkim w świetle przedstawionych w dysertacji zarówno genologicznych i teoretycznych nieścisłości oraz niedopowiedzeń, jak i przyzwyczajęń samych twórców biograficznych dokumentów, którzy raczej niechętnie kategoryzują swoje dzieła. Wobec tak postawionych problemów badawczych, celem dociekań naukowych staje się nie tylko identyfikacja biografii dokumentalnej jako gatunku filmowego, ale i próba zaproponowania nowego (innego) aparatu pojęciowego. Autor posługuje się strukturalistyczną metodą analizy materiału filmowego. Sięga po prace filmologów kina amerykańskiego czy europejskiego. Z drugiej jednak strony w swoim spojrzeniu wierny jest ujęciom polskich badaczy i praktyków, którzy doceniając specyfikę rodzimego dokumentu wolą analizować filmy (także pod kątem gatunkowym) bardziej koncepcyjnie.

Praca obejmuje dwie części: teoretyczną i analityczną oraz wstęp i zakończenie, bibliografię, filmografię oraz aneks. Jest podzielona na pięć rozdziałów. Dwa pierwsze mają charakter teoretyczny, trzeci teoretyczno-analityczny, dwa ostatnie – sensu stricto analityczny. W rozdziale pierwszym pt. *Rozważania teoretyczno-metodologiczne* definiowane są podstawowe pojęcia genologiczne, takie jak: *biografia filmowa*, *film dokumentalny*, *biografia dokumentalna* czy *autobiografia dokumentalna*. Rozdział drugi pt. *Koncepcje lingwistyczne a język filmu* to przegląd

inspiracji metodologicznych zaczerpniętych ze strukturalizmu profilowanego językowo. Opisano koncepcje stricte językoznawcze [szkołę formalistów rosyjskich, praską szkołę strukturalistyczną, teorie Ferdinanda de Saussure'a] oraz filmoznawcze adaptacje teorii semiotycznych [m.in. szkice Gilberta Cohen-Seata, Piera Paola Pasoliniego, Rolanda Barthesa, Christiana Metzsa, Sola Wortha, Calvina Prylucka], które wpłynęły na sposób myślenia autora o gatunku filmowym i zastosowane przez niego podejście analityczne. W rozdziale trzecim pt. *Biografia jako gatunek* doktorant proponuje *otwartą koncepcję gatunku filmowego* i po części wynikające z niego szerokie rozumienie *biografii dokumentalnej*. Postuluje także termin *gatunkowości polskiej dokumentalistyki*. Rozdział czwarty pt. *Rodzaje filmów biograficznych* stanowi propozycję opisu gatunku filmowego w odniesieniu do wybranych utworów. Głównym analizom poddano 81 biografii dokumentalnych, które uzupełniono o refleksje i wnioski ich twórców, pozyskanych z przygotowanej na potrzeby pracy ankiety badawczej. Autor wyróżnia następujące rodzaje filmów biograficznych: portret dokończony, czyli sylwetkę; portret niedokończony, czyli szkic; portretowe zwierzenie; portret zbiorowy; autoportret oraz biograficzne eksperymenty. Co ważne, badania mają potwierdzić nie tylko wielość typów bohaterów, ale i szeroką wariantywność biografii jako gatunku i jej filmowych realizacji. Rozdział piąty pt. *Praktyka filmowa badacza* to próba poszukania odpowiedzi na pytania ważne z punktu widzenia przyjętych założeń – choćby dotyczących gatunku i gatunkowości oraz intencjonalności formy, ale z punktu widzenia praktycznego. Doktorant analizuje własny projekt filmowy [„Dziennikarz”, 2019]. Ujawnianie kolejnych etapów procesu produkcyjnego filmu, a zwłaszcza działań związanych z pracą nad scenariuszem przynoszą interesujące spostrzeżenia koncepcyjne.

W kontekście analiz autor odżegnuje się od traktowania gatunku filmowego na gruncie polskiej dokumentalistyki jako pewnego teoretycznego konstruktu. Szanując specyfikę krajowej dokumentalistyki i poetyki języka filmu, ukonstytuowanych przez lata w społeczno-politycznych zawirowaniach, *gatunkowość* ujmowana ma być jako cecha kina w ogóle. Szeroka i dynamiczna koncepcja gatunku (*gatunkowości*) uruchamia podobne myślenie o biografii dokumentalnej (*biografizmie*). Wykazana różnorodność jej zastosowań pozwala traktować ją jako jeden ze sposobów realizacji tak postrzeganej *gatunkowości*.